

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут інноватики, природокористування та
інфраструктури
Кафедра енергетичних систем та бізнес-аналітики

БУДИМКА Віктор Петрович

Облік і аналіз ефективності використання
необоротних активів підприємства / Accounting and
analysis of the effectiveness of the use of non-current of
the enterprise

спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма – Бізнес-аналітика та управління
інноваційними системами

Кваліфікаційна робота

Виконав: студент групи
ОБАМ-22
В. П. Будимка

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Завитій О.П.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **Р. Ф. Бруханський**

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Суть та класифікація необоротних активів	6
1.2. Основи аналізу управління необоротними активами підприємства.....	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	19
2.1. Документальне оформлення і облік необоротних активів.....	19
2.2. Аналіз і оцінка ефективності використання необоротних активів.....	27
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	37
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	47

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що необоротні активи відіграють ключову роль діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, а їх склад та ефективне використання у виробничо-господарському процесі мають значний вплив на досягнення кінцевого результату виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства, також сприяють поліпшенню розвитку матеріально-технічної бази, підвищенню фондівіддачі та зниженню фондомісткості, росту обсягу виробництва валової продукції та зниженню її собівартості, а в цілому – зростанню рентабельності, прибутку та економії капітальних вкладень.

В умовах ринкової економіки значення необоротних активів ще більше зростає, оскільки вони визначають інвестиційну привабливість підприємства, а також конкурентоспроможність своєї продукції за ціновими та якісними характеристиками. Ефективне управління необоротними активами є важливим фактором фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Основну частину необоротних активів становлять основні засоби. У процесі виробництва працівники підприємств за допомогою засобів праці впливають на предмети праці їх перетворюючи на різні види готової продукції. В своїй сукупності основні засоби утворюють виробничо-технічну базу та визначають виробничу міць підприємства.

Проблема підвищення ефективності управління необоротними активами підприємства займає центральне місце. Чітке розуміння функціонального призначення кожного елемента необоротних активів у виробничому процесі, особливостей їх фізичного та морального зношення, а також факторів, що визначають ефективність їх експлуатації, дає змогу сформувані обґрунтовані підходи та напрями підвищення результативності використання основних виробничих фондів. Це, у свою чергу, забезпечує зменшення витрат виробництва та сприяє зростанню продуктивності праці. Тому вивчення управління необоротними активами є актуальним.

Пошук резервів подальшого підвищення ефективності роботи

підприємства має ґрунтуватися на оцінці показників, що характеризують ці сторони діяльності підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи стало комплексне вивчення стану та розробка науково обґрунтованих пропозицій з покращення ефективності управління необоротними активами на підприємстві.

Предметом дослідження цієї кваліфікаційної роботи є теоретичні та практичні аспекти управління необоротними активами.

Об'єктом дослідження є підприємство харчової промисловості ТОВ ВКП «Щедра нива».

Досягнення мети зумовлює постановку та рішення наступних завдань:

- дослідити теоретичні основи і методичні аспекти управління необоротними активами;
- охарактеризувати документальне оформлення руху і описати синтетичний та аналітичний облік необоротних активів підприємства;
- на основі дослідження чинних нормативних актів та сучасної економічної літератури розглянути види необоротних активів;
- описати методику і вказати на проблеми обліку необоротних активів;
- проаналізувати і оцінити стан та ефективність використання необоротних активів досліджуваного підприємства;
- виявити основні проблеми і розробити заходи щодо підвищення ефективності управління необоротними активами.

Методичну базу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних явищ та процесів: методи теоретичного дослідження, економіко-статистичні методи, методи аналізу і синтезу, монографічний, індукції та дедукції, графічний, табличний, розвиток теорії, підготовка відповідних висновків й рекомендацій.

Практична значимість роботи полягає у тому, що розроблені пропозиції щодо вдосконалення обліку і аналізу ефективності необоротних активів можуть бути використані керівництвом підприємства для підвищення ефективності діяльності та зміцнення конкурентних позицій на ринку.

Апробація результатів роботи. Основні положення кваліфікаційної роботи пройшли апробацію. За результатами здійснених наукових пошуків опубліковано тези доповідей здобувача: «Забезпечення ефективності використання необоротних активів в системі управління підприємством».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи викладено на 51 сторінці. Список використаних літературних джерел охоплює 39 найменувань.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Суть та класифікація необоротних активів

В умовах сучасної економіки ключовою вимогою до функціонування будь-якого підприємства є забезпечення його рентабельності, а основною метою виробничої діяльності й надання послуг – отримання прибутку. Досягнення цієї мети залежить від великої кількості чинників, серед яких – рівень організації виробничих процесів, застосування сучасних технологій, фінансова спроможність підприємства та ступінь його технічного оснащення.

Особливе місце у системі бухгалтерського обліку займають питання, пов'язані зі станом необоротних активів. Це пояснюється тим, що вони у своїй сукупності утворюють виробничо-технічну базу та визначають виробничу мету підприємства.

Необоротні активи є ресурсом, що складає виробничий потенціал підприємства та визначальним у його здатності випускати конкурентоспроможну продукцію. Необоротним активам належить важлива роль у процесі виробництва, вони можуть містити певні резерви, які здатні забезпечити приріст продукції майбутній період. Ці резерви можливо виявити в процесі економічного аналізу. Надійність результатів економічного аналізу багато в чому визначається надійністю вихідної інформації, що формується у системі бухгалтерського обліку. Важливими характеристиками необоротних активів для цілей аналізу та прийняття управлінських рішень є оцінка та класифікаційні ознаки.

Необоротні активи – активи, які приносять підприємству доходи протягом понад одного звітного періоду. З цим визначенням пов'язана концепція, яка стверджує, що витрати, зроблені на придбання таких активів,

поступово відносяться до витрат (на рахунок прибутків та збитків) протягом терміну їхньої корисної експлуатації [21].

Різноманіття видів та елементів необоротних активів підприємства визначає необхідність їхньої попередньої класифікації з метою забезпечення цілеспрямованого управління ними. Класифікація необоротних активів за основними ознаками представлена нами в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація необоротних активів

Необоротні активи				
За основними функціональними видами:	За характером обслуговування окремих напрямків операційної діяльності:	За характером володіння:	За формами заставного забезпечення кредиту та особливостями страхування:	За характером відображення зносу:
<ul style="list-style-type: none"> - основні засоби; - нематеріальні активи; - прибуткові вкладення в матеріальні цінності; - фінансові вкладення; - відстрочені податкові активи. 	<ul style="list-style-type: none"> - необоротні активи, що обслуговують процес виробництва продукції; - необоротні активи, що обслуговують процес реалізації продукції; - необоротні активи, що обслуговують процес управління операційною діяльністю. 	<ul style="list-style-type: none"> - власні необоротні активи; - орендовані необоротні активи. 	<ul style="list-style-type: none"> - рухові необоротні активи; - нерухомі необоротні активи. 	<ul style="list-style-type: none"> - необоротні активи, що амортизуються; - неамортизовані необоротні активи.

Розглянемо наведену вище класифікацію за основними функціональними видами докладніше:

Основні засоби – «це активи, які можуть бути прийняті до бухгалтерського обліку у разі відповідності критеріям, встановленим п. 4 Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» НП(С)БО 7), затверджене наказом Міністерства фінансів України від

27.04.2000 р. №92 [21]. До основних засобів відносяться: земельні ділянки, будівлі, споруди, робітники та силові машини та обладнання, вимірювальні та регулюючі прилади та пристрої, обчислювальна техніка, транспортні засоби, інструмент, виробничий та господарський інвентар та приладдя, робоча, продуктивна та племінна худоба, багаторічні насадження, внутрішньогосподарські дороги та інші відповідні об'єкти» [21].

Нематеріальні активи являють собою особливий вид необоротних активів, оскільки не мають матеріально-речової форми. Актив може бути прийнятий до обліку як нематеріальний, якщо одночасно виконуються умови, перелічені в п. 5 НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. №242 [22].

«Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований [3, с. 47]. У складі нематеріальних активів можуть враховуватися твори науки, літератури та мистецтва, програми для ЕОМ, винаходи, корисні моделі, селекційні здобутки, секрети.

До необоротним активам відносяться вкладення у необоротні активи – кошти, що знаходяться в незакінченому будівництві, вкладені у придбання, реконструкцію необоротних активів, модернізацію та технічне переозброєння. У формі бухгалтерського балансу не має окремого рядка для відображення суми таких капітальних вкладень. Деякі фахівці рекомендують відобразити суму капітальних вкладень у складі інших необоротних активів. Проте відомості про капітальні вкладення навряд можна назвати несуттєвими.

Починаючи з 2008 р. підприємства можуть встановлювати види пошукових витрат, які є частиною необоротних активів визначених НП(С)БО 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2008 р. №1090 [25].

До пошуковим витратам можуть бути віднесені витрати на регіональні геолого-геофізичні роботи, геологічні зйомки, інженерно-геологічні дослідження, науково-дослідні, палеонтологічні та інші роботи, спрямовані на загальне вивчення надр, роботи з прогнозування землетрусів та дослідження

вулканічної діяльності і т.п. Пошукові активи поділяються на дві основні групи: матеріальні та нематеріальні. Усі пошукові витрати, що стосуються придбання або створення об'єкта, що має матеріально-речову форму, вважаються матеріальними. Решта пошукових активів визнаються нематеріальними.

Прибутковими вкладеннями в матеріальні цінності є активи, призначені виключно для надання підприємством за плату у тимчасову власність та користування або у тимчасове користування з метою отримання доходу (в тому числі за договорами лізингу, оренди, прокату).

Фінансові вкладення це вкладення коштів підприємства з метою отримання прибутку. Активи визнаються фінансовими вкладеннями в тому випадку, якщо вони відповідають умовам, зазначеним у п. 2 НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. №91 [23].

До фінансових вкладень, що включаються до складу необоротних активів, відносяться: інвестиції у дочірні, асоційовані та спільні установи, а також інші організації; інші вкладення на строк понад рік.

Відстрочені податкові активи це та частина відкладеного податку на прибуток, що має призвести до зменшення податку на прибуток, що підлягає сплаті в бюджет у наступному за звітним або в наступних звітних періодах. Порядок визнання там обліку відстрочених податкових активів регламентується НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. №353 [24].

Відстрочені податкові активи з'являються тільки тоді, коли виникають тимчасові податкові різниці, що підлягають вирахуванню. До таким тимчасовим різницям відносяться:

- суми різниць, що виникають через різні способи розрахунку амортизації в цілях бухгалтерського та податкового обліку, в даному випадку – якщо сума амортизації, нарахована в бухгалтерському обліку, більша за суму амортизації, нараховану в податковому обліку;
- суми різниць, що виникають через різне списання комерційних та

управлінських витрат з метою бухгалтерського та податкового обліку;

- сума перенесеного на майбутнє непокритого збитку, не використаного в звітний період, але який буде використаний у наступних звітних періодах;

- інші відмінності.

Найбільшу питому вагу, як правило, у необоротних активах займають основні засоби та нематеріальні активи. Підприємства, що надають послуги зі здачі необоротних активів у оренду (лізинг), мають на балансі доходні вкладення в матеріальні цінності.

У процесі господарської діяльності різні види основних засобів беруть неоднакову участь. Співвідношення окремих груп основних засобів у їх загальному обсязі відповідно до прийнятої класифікації є видовою виробничою структурою основних фондів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Склад основних засобів підприємства

Основні засоби		
Виробничі		Невиробничі
Активна частина	Пасивна частина	

Залежно від характеру участі основних засобів в процесі розширеного відтворення вони поділяються на виробничі та невиробничі основні засоби.

Основні виробничі засоби підприємства функціонують у сфері матеріального виробництва, неодноразово беруть участь у процесі виробництва, зношуються поступово та переносять свою вартість на створюваний продукт частинами, у міру зношення. Звідси виникає потреба їх класифікації за складом, структурою та за станом.

Невиробничі основні засоби (житлові будинки, будівлі, дитячі і спортивні споруди; споруди культурно-побутового призначення, установи) не беруть участь у процесі виробництва та не призначені для цілей невиробничого споживання; в процесі їх споживання вони зношуються поступово та втрачають свою вартість частинами, у міру зносу.

Таким чином, можна виділити ряд характерних ознак необоротних активів: тривалий термін корисного використання (понад 12 місяців); матеріально-матеріальна форма (за винятком нематеріальних активів); використання як засоби праці для виробництва продукції, надання послуг, отримання прибутку; поступове перенесення вартості на продукцію, що виготовляється за допомогою амортизації.

Таблиця 1.3 унаочнює інформацію про види необоротних активів.

Таблиця 1.3

Види необоротних активів

Види необоротних активів	Характеристика
Основні засоби	Будівлі, споруди, обладнання, транспорт та ін.
Нематеріальні активи	Патенти, товарні знаки, ліцензії та ін.
Прибуткові вкладення в матеріальні цінності	Майно, здане в довгострокову оренду.
Довгострокові фінансові вкладення	Акції, облігації та інші фінансові вкладення з терміном обігу понад 1 рік.

Таким чином, на основі узагальнення існуючих визначень можна дати наступне уточнене поняття необоротних активів – це сукупність матеріально-речових цінностей довгострокового користування, що приносять підприємству доходи протягом більш ніж одного звітного періоду. До складу необоротних активів входять: нематеріальні активи, основні засоби, доходні вкладення в матеріальні цінності, фінансові вкладення, відкладені податкові активи та інші необоротні активи. Крім того, необоротні активи виконують ряд найважливіших функцій, від ефективності управління якими залежать основні економічні показники діяльності, фінансовий стан та конкурентоспроможність організації.

1.2. Основи аналізу управління необоротними активами підприємства

Класифікація необоротних активів зумовлює диференціацію методів фінансового управління ними в процесі проведення різних фінансово-господарських операцій. Специфіка управління необоротними активами значною мірою визначається особливостями циклу їх вартісного кругообігу. Сутність цього кругообігу відображено на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Рух необоротних активів у процесі їхнього кругообігу [26]

Згідно з поданою схемою, необоротні активи у процесі повного вартісного циклу проходять три ключові стадії:

Перша стадія. Сформовані підприємством основні засоби та нематеріальні активи в процесі експлуатації та зношення поступово переносять частину своєї вартості на виготовлену продукцію. Цей процес повторюється протягом багатьох операційних циклів і триває до повного фізичного або морального вибуття активів.

Друга стадія. У процесі реалізації виготовленої продукції на підприємстві відбувається накопичення вартості зношення необоротних активів у формі амортизаційного фонду.

Третя стадія. Накопичені амортизаційні кошти, що є складовою власних фінансових ресурсів підприємства, спрямовуються на підтримання та відновлення необоротних активів (поточний чи капітальний ремонт), а також на інвестування в придбання нових аналогічних засобів.

Управління необоротними активами підприємства формується з урахуванням специфіки їхнього вартісного кругообігу, що визначає логіку та послідовність управлінських дій щодо цих довгострокових ресурсів. Незважаючи на різноманітність складу необоротних активів за видами й функціональними групами, головна ціль управління є досить чіткою – забезпечення їх своєчасного оновлення та підвищення ефективності використання.

Відповідно до цього загального орієнтира процес управління необоротними активами включає низку послідовних етапів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Етапи управління необоротними активами

Етапи управління необоротними активами	1. Аналіз необоротних активів підприємства за попередній період.
	2. Оптимізація загального обсягу та складу необоротних активів.
	3. Забезпечення правильного нарахування зносу (амортизації) необоротних активів підприємства.
	4. Забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів підприємства.
	5. Забезпечення ефективності використання необоротних активів підприємства.
	6. Вибір форм і оптимізації структури джерел фінансування необоротних активів.

Однією з ключових функцій менеджменту в даній системі є організація раціонального та своєчасного відновлення довгострокових ресурсів підприємства. Фінансовий аспект цього процесу узгоджується з загальною

політикою управління необоротними активами та конкретизує напрями прийняття рішень у сфері оновлення.

Процес підготовки й ухвалення управлінських рішень щодо відтворення та модернізації необоротних активів включає такі етапи:

1. Визначення оптимального рівня інтенсивності оновлення окремих груп необоротних активів. Темпи оновлення основних засобів залежать насамперед від ступеня їх фізичного та морального зношення. Швидкість втрати активами своїх технічних та функціональних властивостей формується під впливом умов експлуатації, характеру операційної діяльності та обсягів навантаження.

Враховуючи індивідуальні умови використання, підприємство визначає оптимальні норми амортизації для різних груп активів. Саме диференціація цих норм, яка відображає інтенсивність оновлення та особливості експлуатації, формує амортизаційну політику підприємства. Така політика виступає інструментом планування темпів оновлення та забезпечує сталість виробничого процесу.

«Амортизаційна політика підприємства становить невід'ємну частину загальної системи управління необоротними активами. Її зміст полягає в адаптації темпів оновлення активів до умов їх фактичної експлуатації та технологічних особливостей виробництва» [15].

2. Оцінювання необхідного обсягу оновлення необоротних активів у майбутньому періоді. Відтворення основних засобів може здійснюватися за моделлю простого або розширеного відновлення, що залежить від масштабів та стратегічних орієнтирів підприємства. Просте відтворення забезпечує підтримання існуючого технічного рівня, тоді як розширене спрямоване на модернізацію та нарощування виробничого потенціалу.

3. Вибір оптимальних форм оновлення окремих груп необоротних активів.

Форма оновлення визначається відповідно до обраної моделі відтворення та виробничих потреб підприємства. У межах простого відновлення застосовуються такі інструменти:

– поточний ремонт – часткове відновлення працездатності та окремих функціональних характеристик основних засобів;

– капітальний ремонт – суттєве відновлення або заміна значних елементів активів, що зменшує рівень їх накопиченого зносу та збільшує залишкову вартість;

– придбання нових аналогів у межах амортизаційних відрахувань – основна форма простого відтворення нематеріальних активів.

4. Розрахунок вартості оновлення окремих груп необоротних активів за обраними формами. Методика визначення витрат на оновлення залежить від форми відтворення: для поточного ремонту враховуються витрати на технічне обслуговування, для капітального ремонту – комплекс робіт із заміни основних вузлів, тоді як придбання нових активів потребує врахування ринкової вартості, супутніх витрат на доставку, монтаж та введення в експлуатацію.

Вартість оновлення необоротних активів, що здійснюється шляхом поточного або капітального ремонту, визначається на основі детального бізнес-бюджету (кошторису витрат), який охоплює всі необхідні роботи. Якщо ремонт виконується підрядною організацією, калькуляція ґрунтується на встановлених тарифах виконавця. У разі проведення ремонтних робіт господарським способом витрати формуються шляхом розрахунку окремих статей витрат підприємства.

Оновлення необоротних активів шляхом придбання нових об'єктів включає не лише їх ринкову вартість, а й логістичні витрати, витрати на монтаж та введення в експлуатацію.

У випадку розширеного відтворення вартість оновлення визначається в процесі складання бізнес-плану реального інвестиційного проєкту, де оцінюються обсяги інвестицій, строки реалізації та очікуваний ефект.

Фінансування оновлення необоротних активів може здійснюватися трьома основними способами:

1. «Виключно за рахунок власного капіталу підприємства.
2. На основі комбінованої схеми, яка поєднує власні кошти та довгострокові позикові ресурси.
3. За рахунок повністю позикових джерел, зокрема фінансового кредиту або інструментів фінансового лізингу» [32, с.127].

Результати сформованої політики управління необоротними активами узагальнюються в інтегрованому плановому документі – балансі потреб в оновленні та джерел фінансування.

Структура основних виробничих засобів та її динаміка відображають рівень технічного розвитку підприємства і ступінь ефективності використання капітальних вкладень. Збільшення частки машин, устаткування та іншої активної частини основних фондів свідчить про підвищення продуктивності та зростання обсягів випуску продукції на кожну гривню вкладених основних засобів.

Завдання аналізу стану та використання необоротних активів: це вивчення складу та динаміки, технічного стану; аналіз забезпеченості підприємства засобами праці; оцінка ефективності використання основних фондів; виявлення впливу використання засобів праці на економічні показники діяльності підприємства; характеристика екстенсивності та інтенсивності використання найважливіших груп обладнання; аналіз використання виробничої потужності підприємства; виявлення резервів підвищення ефективності використання основних фондів.

Інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів включає інформацію про наявність та рух активів, амортизаційного фонду, переліку не встановленого та непрацюючого обладнання, плани капітального ремонту, модернізації, введення в дію обладнання, звіт про початкову, відновлену та залишкову вартість.

Склад, наявність та рух основних фондів фіксується у звітності підприємства: «Пояснення до бухгалтерського балансу (звіту про фінансовий стан), «Бухгалтерський баланс», крім того, джерелом аналізу є бізнес-план підприємства, план технічного розвитку, дані про переоцінку основних засобів, інвентарні картки обліку, кошторисна, технічна документація та інші.

Найбільш повне уявлення про наявність і динаміку основних фондів дає баланс основних фондів. Такий баланс нарівні із даними про наявність основних фондів на початок ($\Phi_{\text{п}}$) та кінець ($\Phi_{\text{к}}$) звітного періоду містить дані про їх надходження (Н) з різних джерел та про їхнє вибуття (В) з різних причин:

$$\Phi_{\text{к}} = \Phi_{\text{п}} + \text{Н} - \text{В}$$

За даними про наявність, знос і рух основних засобів розраховують показники оцінки виробничого потенціалу підприємства.

Найбільш узагальнюючими і найважливішими з них є: коефіцієнт зносу (характеризує зношену частину основних фондів); коефіцієнт придатності (вказує на незношену частину основних фондів); коефіцієнт оновлення (показує, в якій мірі основні фонди оновлені в звітному періоді); коефіцієнт вибуття (показує, яка частина основних фондів вибула в звітному періоді); фондоддача (показує, скільки продукції одержано з кожної гривні, вкладеної в основні фонди); фондоємність (характеризує вартість основних виробничих фондів на одну гривню виробленої продукції; дозволяє визначити потребу в основних фондах для виробництва визначеного об'єму продукції); фондоозброєність праці (характеризує рівень забезпеченості працівників основними фондами); рентабельність основних фондів (показник, що характеризує скільки прибутку одержано з однієї гривні, вкладеної в основні фонди; його збільшення характеризує ефективність використання основних фондів підприємства).

Комплексний аналіз ефективності використання нематеріальних активів включає сукупність аналітичних процедур, що дозволяють зробити всебічну оцінку ефективності їх використання відповідно до заданої цільової функції.

Основною метою комплексного аналізу ефективності використання нематеріальних активів є визначення напрямів і заходів, спрямованих на підвищення результативності їх застосування у діяльності підприємства. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку завдань, серед яких: дослідження динаміки та структури нематеріальних активів; оцінка їх стану та руху; аналіз рівня ефективності та рентабельності нематеріальних активів; проведення інвестиційного аналізу та визначення впливу їх використання на загальні показники діяльності та фінансовий стан підприємства.

Важливо, щоб аналіз ефективності використання нематеріальних активів підприємства завершувався узагальненням резервів її підвищення, а також оцінкою впливу використання нематеріальних активів на результати діяльності та фінансовий стан підприємства. У зв'язку з цим актуальним є застосування економіко-математичного моделювання для побудови факторних моделей, і навіть для прийомів факторного аналізу.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Документальне оформлення і облік необоротних активів

Необоротні активи – це майнові ресурси підприємства з тривалим часом оборотності, що використовується у виробничому процесі або комерційній діяльності, вони формують матеріально-технічну базу, впливають на ефективність виробництва і результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Управління необоротними активами є складовою фінансової політики підприємства, що охоплює формування оптимального складу та структури активів, а також вибір ефективних джерел їх фінансування. Інвестиції у необоротні активи здійснюються не лише шляхом придбання основних засобів, будівництва нових або реконструкції наявних об'єктів, але й через створення, придбання та впровадження нематеріальних активів.

Для забезпечення своєчасного оновлення складу і структури необоротних активів підприємство визначає загальний обсяг активів, що підлягають відтворенню у майбутніх періодах, встановлює форми оновлення та оцінює їх вартість. Одним із інструментів накопичення коштів для заміни зношених об'єктів є механізм амортизаційних відрахувань.

На підставі техніко-економічного аналізу здійснюється оптимізація загального обсягу та структури необоротних активів з урахуванням наявних резервів підвищення ефективності їх використання у виробничому процесі.

Метою бухгалтерського обліку необоротних активів є формування інформації, необхідної для моніторингу затрат на їх придбання та використання, а також при введенні об'єктів в експлуатацію.

Необоротні активи підлягають обліку, якщо одночасно виконуються такі умови:

- об'єкт призначений для використання у виробництві продукції, при виконанні робіт або наданні послуг, для управлінських потреб підприємства або для надання підприємством за плату в тимчасове володіння і користування або в тимчасове користування; об'єкт призначений для використання протягом тривалого часу (терміну тривалістю понад 12 місяців);

- підприємство не передбачає подальший перепродаж даного об'єкта;

- об'єкт здатний приносити підприємству економічні вигоди (дохід) в майбутньому.

Перед бухгалтерським обліком необоротних активів стоять такі завдання:

- своєчасне, повне і достовірне відображення вкладень у необоротні активи за їх видами та об'єктами вкладення коштів;

- облік і контроль витрат на розробку проектно-кошторисної документації;

- контроль за обсягами і вартістю будівельно-монтажних робіт, що виконуються підрядними організаціями і своєчасністю розрахунків з ними;

- контроль правильності встановлення інвентарної вартості введених в дію об'єктів основних засобів;

- правильне документальне оформлення та своєчасне відображення в обліку їх надходження, вибуття та переміщення;

- контроль за ефективністю використання необоротних активів;

- обчислення частки вартості основних засобів та нематеріальних активів у вигляді амортизаційних відрахувань для включення до витрат підприємства.

Рух необоротних активів, пов'язаний із здійсненням господарських операцій з їх надходження, внутрішнього переміщення та вибуття. Зазначені господарські операції в бухгалтерському обліку оформляються типовими формами первинної облікової документації.

Всі необоротні активи, що надійшли на підприємство приймає комісія, яку призначає директор (керівник, власник) підприємства.

«Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів» складається для включення до складу основних засобів об'єктів, що надійшли

шляхом придбання, будівництва, дарування, у формі внесків до статутного капіталу, а також введення об'єктів в експлуатацію, їх внутрішнього переміщення і вибуття. Акт складається приймальною комісією на кожен об'єкт, підписують його всі члени комісії, а затверджує голова. Акт передається в бухгалтерію разом з технічною документацією об'єкта.

«Акт приймання-передачі будівель (споруд)» – складає приймальна комісія для включення до складу основних засобів об'єктів нерухомості та обліку вводу їх в експлуатацію. Акт складається на кожен окремий об'єкт, містить дані про державну реєстрацію об'єкта. Зокрема, в акті вказуються назва об'єкта, рік будівництва або випуску заводом, короткий опис об'єкта, початкова вартість, присвоєний інвентарний номер об'єкта, місце використання об'єкта та інша інформація, необхідна для аналітичного обліку основних засобів.

Як і в попередньому випадку: підписаний усіма членами комісії і затверджений директором, акт разом з доданою технічною документацією передається до бухгалтерії підприємства. Так, до акту додається технічна документація, пов'язана з конкретним об'єктом: паспорт, креслення, малюнки. На основі цих документів бухгалтерія робить відповідні записи в інвентарних картках основних засобів.

У випадку передачі основних засобів, іншому підприємству акт складають у двох примірниках: для того, хто передає, і економічному суб'єкту, що приймає основні засоби.

Обладнання, що надходить на склад для подальшого монтажу, оформлюється актами приймання. У таких актах зазначаються найменування, тип, марка обладнання, кількість одиниць, вартість та наявні дефекти. Документ складається у двох примірниках та підписується членами приймальної комісії. Якщо повноцінне приймання неможливо здійснити під час отримання обладнання, акт приймання оформлюється як попередній на підставі зовнішнього огляду.

Передача обладнання монтажним організаціям оформлюється актом приймання-передачі обладнання в монтаж, у якому зазначають назву монтажної організації, найменування та вартість переданих об'єктів, їх комплектність, а також дефекти, виявлені під час зовнішнього огляду. Документ підписується представником монтажної організації та матеріально відповідальною особою, що прийняла обладнання на зберігання.

Приймання результатів модернізації, ремонту чи реконструкції проводять шляхом складання «Акта приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів». У цьому акті відображають зміни технічних характеристик та первісної вартості об'єкта, що виникли внаслідок проведених робіт, а також вартість модернізації – як договірну, так і фактичну. Документ підписується уповноваженим працівником підприємства, відповідальним за приймання основних засобів, та представником підрозділу, який виконував реконструкцію чи модернізацію. Після цього акт передають до бухгалтерії, де здійснюють відповідні записи в інвентарній картці. Якщо роботи виконує стороння організація, акт складають у двох примірниках.

Накладна на внутрішнє переміщення об'єктів основних засобів – складається у двох примірниках з підписами одержувача та здавача об'єкта, один примірник передається до бухгалтерії.

Підприємства операції зі списання всіх основних засобів, крім автотранспортних, оформляють «Актом на списання основних засобів», а списання вантажного або легкового автомобіля, причепа або напівпричепа – Актом на списання автотранспортних засобів». В актах на списання основних засобів вказується технічний стан і причина списання об'єкта, первісна вартість, сума амортизації, витрати на списання, вартість матеріальних цінностей (запасних частин, металобрухту), отриманих від ліквідації об'єкта (виручки від ліквідації), результат від списання.

На ліквідацію об'єкта: знесення, розбирання, демонтаж комісія складає «Акт на списання основних засобів». На підставі вже затвердженого акта

керівником підприємства, бухгалтерія зазначає в інвентарній картці дату вибуття об'єкта та номер акта.

Акт є підставою для здачі на склад запасних частин, матеріалів, металобрухту за ринковими цінами цінностей, що залишилися, а також відображення в обліку витрат по ліквідації об'єкта (розбирання, знесення та транспортування).

Основним реєстром аналітичного обліку основних засобів і нематеріальних активів вважаються інвентарні картки, на лицьовій сторінці яких вказуються найменування та інвентарний номер об'єкта, рік випуску, дата і номер акта про приймання, місцезнаходження, первісна вартість, норма амортизаційних відрахувань, шифр витрат, суму нарахованої амортизації, внутрішнє переміщення і причину вибуття.

Облік нематеріальних активів ведеться із застосуванням карток обліку нематеріальних активів. Картка ведеться в бухгалтерії підприємства на кожен інвентарний об'єкт, в ній вказується коротка характеристика нематеріальних активів, відображаються основні показники з урахуванням норми і суми амортизації об'єкта.

Для обліку руху нематеріальних активів типові форми первинних документів не передбачені, при цьому підприємствам дозволено самостійно розробляти форми первинних документів, виходячи з вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996 від 16 липня 1999 року [11].

До первинних відносять такі документи: акт приймання нематеріальних активів; акт списання нематеріальних активів; картку обліку нематеріальних активів. Акти можуть складатися в довільній формі, інвентарні картки складаються в бухгалтерії на кожен інвентарний номер в одному примірнику на підставі первинних документів – актів приймання-передачі, технічних паспортів.

Таким чином, своєчасне і правильне документальне оформлення господарських операцій з надходження, руху і вибуття необоротних активів є

обов'язковою процедурою, що забезпечує контроль і облік необоротних активів на підприємстві.

«Необоротні активи являють собою майнові цінності підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності як засоби праці і переносять на випущену продукцію використану вартість частинами. Іншими словами, необоротні активи – це та частина майна підприємства, яка функціонує тривалий час у незмінній натуральній формі» [21].

Вони включають основні засоби, нематеріальні активи, обладнання до встановлення, вкладення в необоротні активи та деякі інші види активів.

Порядок ведення обліку необоротних активів регламентується «НП(С)БО, Інструкцією про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, іншими законодавчими актами і нормативними документами» [12; 17; 18; 21; 22].

Облік й узагальнення інформації про наявність та рух об'єктів необоротних активів відображаються на рахунках: 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції».

Основними способами надходження основних засобів на підприємство є придбання основних засобів у постачальника; надходження за рахунок вкладу до статутного капіталу інвесторів, безоплатне надходження від третіх осіб; спорудження власних об'єктів основних засобів.

Надходження основних засобів і інших необоротних активів в бухгалтерському обліку відображають за дебетом рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи» за первісною вартістю.

Прийняття до бухгалтерського обліку основних засобів, а також зміна їх первісної вартості при добудові, дообладнанні та реконструкції відображаються за дебетом рахунку 10 «Основні засоби» в кореспонденції з рахунком 15 «Капітальні інвестиції». Основні засоби, що надійшли на підприємство

безоплатно від різних юридичних та фізичних осіб, в бухгалтерському обліку оцінюються виходячи з їх поточної ринкової вартості на дату прийняття до бухгалтерського обліку.

Одиницею обліку є інвентарний об'єкт, тобто об'єкт основних засобів з усіма пристосуваннями та приладдям, або комплекс конструктивно-з'єднаних предметів, що складають єдине ціле і призначені для виконання певної роботи.

За дебетом рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи» в кореспонденції з кредитом таких рахунків відображають: 10 «Основні засоби» - внутрішнє переміщення, передача в оперативну оренду, оприбуткування вирощених багаторічних насаджень (для основних засобів); 11 «Інші необоротні матеріальні активи» - внутрішнє переміщення (для інших необоротних матеріальних активів); 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» - знос основних засобів і інших необоротних активів, що були в експлуатації; 15 «Капітальні інвестиції» - вартість збудованих і придбаних основних засобів, витрати на їх поліпшення (реконструкцію, модернізацію, добудову), крім ремонтів; 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» - повернення орендарем орендованих на умовах фінансового лізингу основних засобів; 23 «Виробництво» - оприбуткування інших необоротних матеріальних активів; 37 «Розрахунки з різними дебіторами» - оприбуткування придбаних готових об'єктів від підзвітних осіб; 41 «Капітал у дооцінках» - оприбуткування отриманих від пайовиків об'єктів як внесків у пайовий капітал; 42 «Додатковий капітал» - індексацію (дооцінку) основних засобів і інших необоротних матеріальних активів; 48 «Цільове фінансування і цільові надходження» - надходження об'єктів як цільового фінансування (гуманітарна допомога); 53 «Довгострокові зобов'язання з оренди» - приймання орендарем об'єкта у фінансову оренду; 71 «Інший операційний дохід» - оприбуткування об'єктів, раніше списаних з балансу; 73 «Інші фінансові доходи» - надходження об'єктів у рахунок виплати дивідендів; 74 «Інші доходи» - безоплатне надходження основних засобів та ін.

Вибуття описаних об'єктів нашого дослідження внаслідок продажу, часткової ліквідації, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом та суму уцінки і списання зносу за кредитом рахунків 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи» відображають в кореспонденції з дебетом таких рахунків: 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» - списання зносу по об'єктах, що вибули з підприємства; 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» - передача об'єктів у фінансову оренду; 97 «Інші витрати» - списання нестачі і втрат від псування необоротних матеріальних активів.

Аналітичний облік ведеться за окремими інвентарними об'єктами необоротних активів, а його побудова забезпечує можливість отримання даних про наявність і рух об'єктів необхідних для складання бухгалтерської звітності за видами, місцями знаходження. Аналітичні дані до вказаних рахунків в розрізі субрахунків відображають залишок на початок місяця, обороти по дебету і кредиту, залишок на кінець місяця.

Аналітичний облік за рахунком 12 «Нематеріальні активи» ведеться за окремими об'єктами нематеріальних активів, а також за видами витрат на науково-дослідні, дослідно-конструкторські та технологічні роботи.

Синтетичний облік необоротних активів по рахункам 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» та 12 «Нематеріальні активи», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів» та 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» підприємства ведуть в Журналі 4 та Головній книзі.

Таким чином, якісна організація бухгалтерського обліку необоротних активів зводиться до своєчасного документального оформлення господарських операцій з надходження, руху та вибуття необоротних активів, тотожності даних синтетичного обліку даним аналітичного обліку з метою забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

2.2. Аналіз і оцінка ефективності використання необоротних активів

Інформація, необхідна для оцінки динаміки та структури необоротних активів підприємства харчової промисловості ТОВ ВКП «Щедра нива» представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки та структури необоротних активів ТОВ «Щедра нива»

Показники	На початок 2024 р.		На кінець 2024 р.		Зміни за рік			Частка фактора в зміні необоротних активів, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Темпи росту, %	Питома вага в структурі, %	
Нематеріальні активи	1292	2,9	398	0,9	-894	-69,2	-2,0	52,2
Основні засоби	41982	94,4	41131	96,2	-851	-2,0	1,8	49,6
Доходні вкладення в матеріальні цінності	82	0,2	43	0,1	-39	-47,6	-0,1	2,3
Фінансові вкладення	-	-	-	-	-	-	-	-
Відкладені податкові активи	277	0,6	137	0,8	60	21,7	0,2	-3,5
Інші необоротні активи	816	1,8	826	1,9	10	1,2	0,1	-0,6
Всього	44449	100	42735	100	-1714	-3,9	-	100

Представлені показники аналізу необоротних активів виробничо-комерційного підприємства «Щедра нива» дозволяють негативно оцінювати динаміку та структуру необоротних активів.

Зокрема, спостерігається зниження загальної суми необоротних активів до кінця 2024 р. на 1714 тис. грн. або чи 3,9 %. У структурі необоротних активів переважають основні засоби (96,2%), що притаманно виробничого підприємства.

Факторний аналіз зміни необоротних активів показує, що фактором зниження необоротних активів підприємства є нематеріальні активи (52,2%) та основні засоби (49,6%), а факторами росту зростання – відкладені податкові активи (-3,5%), що дозволяє судити про те, що протягом року підприємство не проводило модернізацію основних фондів.

Зазначимо, що на підприємстві на будівлі (47%) і машини та обладнання (46%) практично припадає рівна частка. Ця ситуація є типовою для виробничого підприємства.

На підставі даних звітності за 2024 р. розглянемо динаміку та структуру основних фондів ТОВ ВКП «Щедра нива» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка та структура основних фондів ТОВ ВКП «Щедра нива»

Види основних фондів	2023 р., тис. грн.	2024 р., тис. грн.	Зміни, тис. грн.	Питома вага, %		
				2023 р.	2024 р.	Зміни
Всього основні фонди	41982	41131	-851	100	100	0,0
Виробничі основні фонди, в т.ч.	41156	40486	-670	98,0	98,4	0,4
а) активна частина	27212	21839	-5373	64,8	52,5	-12,3
б) пасивна частина	13944	18647	4703	33,2	45,9	12,7
Невиробничі основні фонди	826	645	-181	2,0	1,6	-0,4

Зі зроблених розрахунків можна зробити такі висновки: загальна сума основних фондів за звітний період скоротилася на 851 тис. грн. (або на 2%). Виробничі основні фонди займають у загальній структурі основних фондів на кінець звітної періоду 98,4%, що незначно вище (порівняно з 0,4%) з попереднім періодом. При цьому на частку активної частини виробничих основних фондів припадає 52,5%, що порівняно з попереднім роком на 12,3% менше.

Далі розглянемо структуру та динаміку нематеріальних активів на підприємстві (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка та структура нематеріальних активів ТОВ ВКП «Щедра нива»

Види нематеріальних активів	2023 р., тис. грн.	2024 р., тис. грн.	Зміни, тис. грн.	Питома вага, %		
				2023 р.	2024 р.	Зміни
Всього нематеріальних активів	1292	398	-894	100	100	0,0
Товарний знак	634	196	-438	49,1	49,2	0,2
Програма для ЕОМ	590	186	-404	45,7	46,7	1,1
Інші	68	16	-52	5,3	4,0	-1,2

Дані таблиці 2.3 свідчать, що загальна сума нематеріальних активів на підприємстві у 2024 році скоротилася на 894 тис. грн., або на 69,2%. Основну

частку в складі необоротних нематеріальних активах в останні роки займає товарний знак – 49,1% та 9,2% відповідно. Програма для ЕОМ займає відповідно 45,7%. і 46,7%.

Показники оцінки наявності нематеріальних активів досліджуваного підприємства представлені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз показників наявності нематеріальних активів ТОВ «Щедра нива»

Показники	2023 р.	2024 р.	Зміна, +,-
Середньорічна залишкова вартість нематеріальних активів	1439	845	-594
Валюта балансу	79488	91797	12309
Середньорічна вартість необоротних активів	44713	43592	-1122
Середньорічна вартість основних засобів	42051	41557	-495
Питома вага нематеріальних активів у валюті балансу	1,810	0,921	-0,889
Питома вага нематеріальних активів в складі необоротних активів	3,217	1,938	-1,279
Співвідношення нематеріальних активів і основних засобів	0,034	0,020	-0,014

Результати проведеного аналізу свідчать, що абсолютний приріст (зниження) середньорічної залишкової вартості нематеріальних активів у 2024 р. становило 594 тис. грн., темп зростання нематеріальних активів становив 58,7%. Темп зниження становив 41,2%. У 2023 р. питома вага нематеріальних активів у валюті балансу ТОВ ВКП «Щедра нива» становила 1,8%, у 2024 р. скоротилася на 0,9 пункту і склала 0,9%.

У складі необоротних активів нематеріальні активи в 2023 р. займали всього 3,2 відсотка, а в 2024 р. їх вартість ще зменшилася на 1.3 і становила 1,9%. Співвідношення нематеріальних активів та основних засобів в 2024 р. становило 0,02, тобто, вартість нематеріальних активів займає 2% від вартості основних засобів.

Коефіцієнти стану основних фондів для підприємства, нами наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Розрахунок коефіцієнтів стану основних фондів ТОВ ВКП «Щедра нива»

Види основних фондів	Коефіцієнт зносу, %			Коефіцієнт придатності, %		
	2023 р.	2024 р.	Зміна	2023 р.	2024 р.	Зміна
Всього основні фонди	44,8	46,1	1,3	55,2	53,9	-1,3
Виробничі основні фонди, в т.ч.	43,9	45,4	1,5	56,1	54,6	-1,5
а) активна частина	54,7	53,8	-0,9	45,3	46,2	0,9
б) пасивна частина	23,1	27,1	4	76,9	72,9	-4
Невиробничі основні фонди	72,3	64,5	-7,8	27,7	35,5	7,8

Проведені розрахунки свідчать, що на початок звітнього періоду зношена частина всіх основних фондів Коефіцієнт становила 44,8%, придатна відповідно до 55,2%. При цьому серед виробничих основних фондів 43,9% зношених основних фондів, в тому числі їх активна частина зношена на 54,7%, пасивна – 23,1%.

У складі невиробничих основних фондів зношеність склала 72,3%. Малопомітні збільшення показників за виробничими основними фондами на 1,5%, тобто зношених основних фондів побільшало, а коефіцієнт придатності зменшився порівняно з початком року та становив 53,9% у всіх основних фондах підприємства. Це вказує на те, що підприємство останнім часом скоротило витрати на нові і експлуатує наявні виробничі потужності.

Розрахуємо коефіцієнти руху основних засобів для підприємства (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Розрахунок коефіцієнтів руху основних фондів**ТОВ ВКП «Щедра нива» в 2024 році**

Види основних фондів	Вартість на початок року, тис. грн.	Поступило протягом року, тис. грн.	Вибуло протягом року, тис. грн.	Вартість на кінець року, тис. грн.	Коефіцієнт оновлення, %	Коефіцієнт вибуття, %
Всього основні фонди	41982	17786	18637	41131	43,2	44,4
Виробничі основні фонди, в т.ч.	41156	17673	18343	40486	43,7	44,6
а) активна частина	27212	12970	18343	21839	59,4	67,4
б) пасивна частина	13944	4703	-	18647	25,2	-
Невиробничі основні фонди	826	113	294	645	17,5	35,6

Результати розрахунку свідчать, що за звітний період основні фонди підприємством було оновлено на 43,2%, коефіцієнт вибуття становив 44,4%. Підприємство в 2024 р. провело часткову модернізацію та реконструкцію обладнання, активну частину виробничих основних фондів оновлено на 59,4%. Це позитивно позначилося на обсязі та якості продукції, що випускається. В той самий час, невиробничі основні фонди підприємством оновлено на 17,5%. При цьому відзначаємо перевищення коефіцієнта вибуття над коефіцієнтом оновлення, що є негативним моментом.

У ході подальшого дослідження, зробимо розрахунок та оцінку коефіцієнтів оновлення, вибуття та приросту, що характеризують рух нематеріальних активів, а також коефіцієнтів їх зносу та придатності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз руху та придатності нематеріальних активів ТОВ «Щедра нива»

Показники	2023 р.	2024 р.	Зміна, +,-
Коефіцієнт зносу	0,020	0,169	0,149
Коефіцієнт придатності	0,980	0,831	-0,149
Коефіцієнт надходження	0,142	0,646	0,503
Коефіцієнт оновлення	0,140	0,537	0,397
Коефіцієнт вибуття	0,301	0,891	0,590

Результати розрахунків свідчать, що у 2023 р. знос нематеріальних активів становив 2%, а в 2024 р. – 16,9%. У попередньому році придатними до експлуатації були 98% необоротних матеріальних активів, а в звітному їх кількість скоротилася на 14,9%.

У 2023 р. підприємством було оновлено 14% нематеріальних активів, тоді як в 2024 р. показник зріс до 53,7%. Разом з тим, у попередньому році вибуло 30,1% нематеріальних активів, а в 2024 р. вибуття збільшилося і становило 89,1%.

Таким чином, представлені показники аналізу необоротних активів ТОВ ВКП «Щедра нива» дозволяють негативно оцінювати їх динаміку та структур. Основними факторами зниження необоротних активів на підприємстві є нематеріальні активи (52,2%) та основні засоби (49,6%). Виробничі основні

фонди займають у загальній структурі основних засобів 98,4%. Загальна вартість нематеріальних активів у 2024 р. скоротилася на 69,2%.

Для оцінки ефективності виконаємо аналіз використання необоротних активів підприємством у 2023-2024 роках (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Оцінка ефективності використання необоротних активів

ТОВ ВКП «Щедра нива»

Показники	2023 р.	2024 р.	Зміна, +,-
Виручка від реалізації продукції (послуг)	130199	164133	33934
Прибуток від продаж	2840	6651	3811
Середньорічна вартість необоротних активів	44713	43592	-1122
Фондовіддача	2,91	3,77	0,85
Фондоємність	0,34	0,27	-0,08
Рентабельність необоротних активів	0,06	0,15	0,09

Результати проведеного дослідження свідчать, що за звітний період показник фондовіддачі збільшився на 0,85 грн., тобто на кожну гривню, вкладену у необоротні активи, припадає 3,77 грн. виручки від реалізації, що вказує про підвищення ефективності використання необоротних активів.

Показник фондомісткості на кінець звітного періоду становив 0,27 грн., що в порівнянні з початком року менше на 0,08 грн. Це підтверджує факт підвищення ефективності використання необоротних активів.

Рентабельність необоротних активів на кінець 2024 року становила 0,15 грн., тобто. на1 грн., вкладену у необоротні активи припадає 0,15 грн. прибутку від реалізації. Цей показник також збільшився порівняно з 2023 р. на 0,09 грн. Це говорить про ефективне використання наявних необоротних активів на підприємстві.

Одним із суттєвих аспектів економічного аналізу використання необоротних активів є розрахунок приросту виручки, отриманої від екстенсивних та інтенсивних факторів, що характеризують ефективність їх.

Факторні моделі рентабельності необоротних активів можуть бути представлені таким чином:

$$P = P_{\text{п}} \times \text{ФО}, \quad (2.1)$$

де $P_{\text{п}}$ - рентабельність продажів;

ФО - фондівдача.

Вплив екстенсивних факторів оцінюється за допомогою формули:

$$\Delta V_e = \text{ФО}_{2023} \times (\text{ВА}_{2024} - \text{ВА}_{2023}), \quad (2.2)$$

де ВА – вартість необоротних активів.

Вплив інтенсивних факторів розраховуємо за допомогою формули:

$$\Delta V_i = \text{ВА}_{2024} \times (\text{ФО}_{2024} - \text{ФО}_{2023}), \quad (2.3)$$

Факторний аналіз приросту виручки від екстенсивного та інтенсивного використання необоротних активів представлений у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Розрахунок приросту виручки від екстенсивного та інтенсивного використання необоротних активів у ТОВ ВКП «Щедра нива»

Показники	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації продукції (послуг)	130199	164133
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	44713	43592
Фондовіддача, грн./грн.	2,91	3,77
Приріст виручки від екстенсивних чинників (зміна вартості необоротних активів), тис. грн.	-3266	
Приріст виручки за рахунок інтенсивних факторів, %	-9,6	
Приріст виручки за рахунок інтенсивних факторів (зміна фондівдачі), тис. грн.	37200	
Приріст виручки за рахунок інтенсивних факторів, %	109,6	

Аналіз приросту виручки в розрізі впливу екстенсивних та інтенсивних факторів використання необоротних активів показав, що приріст виручки отримано в основному з допомогою інтенсивних чинників (109,6%). А зниження вартості необоротних активів спричинило зниженню виторгу на 9,6%. Таке співвідношення позитивно характеризує використання необоротних активів.

Проведемо аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві, а результати дослідження представимо 2.10.

Результати проведеного дослідження свідчать, що за звітний період показник фондівдачі збільшився на 0,23 грн., на кожну гривню, вкладену у

основні фонди припадає 4,04 грн. виручки від реалізації. Фондовіддача активної частини основних фондів зростає за звітний період та становила 7,71 грн., що говорить про достатню ефективність їх використання.

Показник фондомісткості на кінець звітної періоду становив 0,25 грн., що порівняно з початком року менше на 0,01 грн. Це також є позитивним в ефективності використання основних фондів.

Фондоозброєність праці зростає в протязі звітної періоду на 33,56 грн. Показники фондовіддачі та фондоозброєності є також факторами зростання продуктивності праці.

Рентабельність основних фондів на кінець 2024 року становила 7,91 грн., тобто на 1 гривню, вкладену у основні фонди доводиться 7,91 грн. прибутку, і цей показник збільшився порівняно з попереднім роком на 5,48 грн. Це свідчить про ефективне використання основних засобів.

Таблиця 2.10

Аналіз використання основних фондів ТОВ ВКП «Щедра нива»

Показники	2023 р.	2024 р.	Відхилення
Товарна продукція в цінах підприємства, тис. грн.	130199	164133	+33934
Прибуток підприємства, тис. грн.	829	3208	+2379
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	34144	40574	+6430
в т.ч. активна частина основних фондів, тис. грн.	19374	21282	+1908
Середньооблікова чисельність, чол.	87	66	-21
Фондовіддача, грн.	3,81	4,04	+0,23
Фондовіддача активної частини основних фондів, грн.	6,72	7,71	+0,99
Частка активної частини в загальній вартості основних фондів	56,7	52,5	-4,2
Фондоємність, грн.	0,26	0,25	-0,01
Фондоозброєність, грн.	118,97	152,53	+33,56
Рентабельність основних фондів, грн.	2,43	7,91	+5,48

Далі виконаємо аналіз ефективності використання нематеріальних активів (табл. 2.11).

**Аналіз ефективності використання нематеріальних активів у ТОВ
ВКП «Щедра нива»**

Показники	2023 р.	2024 р.	Зміна
Виручка від реалізації продукції (послуг)	130199	164133	33934
Прибуток від продаж	2840	6651	3811
Середньорічна вартість нематеріальних активів	1439	845	- 593,5
Оборотність	90,510	194,240	103,730
Фондоємність	0,011	0,005	- 0,006
Рентабельність	1,974	7,871	5,897

Результати аналізу свідчать, що використання нематеріальних активів у виробничо-комерційному підприємстві є ефективним. Так у 2024 р. рентабельність становила 7,87 грн. прибутку від продажів на 1 гривню. вкладену у нематеріальні активи, що на 5,89 грн. більше ніж в попередньому році.

Віддача нематеріальних активів у 2023 р. становила 90,51 грн., а в 2024 р. збільшилася на 103,73 грн. і становила 194,24 грн.

Визначимо вплив на приріст виручки екстенсивних та інтенсивних факторів використання нематеріальних активів (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Розрахунок приросту виручки від екстенсивного та інтенсивного
використання нематеріальних активів у ТОВ ВКП «Щедра нива»**

Показники	2023 р.	2024 р.
Виручка від реалізації продукції (послуг)	130199	164133
Середньорічна вартість нематеріальних активів, тис. грн.	1438,5	845
Фондовіддача, грн./грн.	90,51	194,24
Приріст виручки від екстенсивних чинників (зміна вартості нематеріальних активів), тис. грн.	-537183266	
Приріст виручки за рахунок інтенсивних факторів, %	-158,3	
Приріст виручки за рахунок інтенсивних факторів (зміна фондівіддачі), тис. грн.	87652	
Приріст виручки за рахунок інтенсивних факторів, %	258,3	

Аналіз приросту виручки в розрізі впливу екстенсивних та інтенсивних факторів використання нематеріальних активів показав, що приріст виручки отримано здебільшого за допомогою інтенсивних чинників (258,3%). А зниження вартості нематеріальних активів сприяло зниженню виторгу на 158,3%. Таке співвідношення позитивно характеризує використання нематеріальних активів.

Отже, результати проведеного дослідження свідчать, що використання необоротних активів у ТОВ ВКП «Щедра нива» було ефективним. За звітний період показник фондівдачі збільшився на 0,85 грн. Рентабельність необоротних активів на кінець 2024 року становила 0,15 грн.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Економічні заходи забезпечення ефективності використання необоротних активів

Однією з найважливіших завдань розвитку будь-якого підприємства є забезпечення виробництва насамперед за рахунок підвищення його ефективності і більш повного використання внутрішньогосподарських резервів. Для цього необхідно раціональніше використовувати необоротні активи підприємства.

Роль необоротних активів у процесі виробництва, особливо їх відтворення в умовах ринкової економіки, зумовлює особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан та використання основних засобів, особливо в частині основних виробничих фондів. Як ми з'ясували у процесі дослідження, основні засоби складають найбільшу питому вагу у необоротних активах ТОВ ВКП «Щедра нива» (96,2%).

Підвищення ефективності використання основних виробничих фондів рівносильне збільшенню виробництва без залучення додаткових витрат на створення та придбання основних засобів, оскільки саме основні засоби є матеріальним втіленням науково-технічного прогресу – головного чинника підвищення ефективності роботи будь-якого виробництва.

Поліпшення використання основних виробничих фондів означає також прискорення їх оборотності, що значною мірою сприяє вирішенню проблеми скорочення розриву в термінах фізичного та морального зносу, прискорення темпів їх оновлення. Нарешті, ефективне використання основних фондів тісно пов'язане й іншим ключовим завданням – підвищенням якості продукції та наданих послуг, оскільки в умовах ринкової конкуренції швидше реалізуються і мають попит високоякісні товари і послуги.

Успішне функціонування основних виробничих фондів та виробничих потужностей залежить від того, наскільки повно реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори покращення їх використання. Екстенсивне поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей передбачає, що, з одного боку, буде збільшено час роботи діючого обладнання в календарному періоді, а з іншого – підвищена питома вага діючого обладнання в складі всього обладнання, що є на підприємстві. Цілком зрозумілим є те, що інтенсивний спосіб використання основних виробничих фондів підприємства залежить від технічного їх переозброєння і темпів оновлення основних фондів.

Ефективного використання діючих основних виробничих фондів та виробничих потужностей, в тому числі нововведених у експлуатацію підприємство можна досягти завдяки:

- підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей та основних фондів;

- підвищенню рівня їх завантаження. Інтенсивніше використання виробничих потужностей та основних фондів досягається, насамперед, за рахунок технічного вдосконалення останніх.

Підвищення екстенсивного використання основних фондів передбачає збільшення часу роботи обладнання протягом зміни, доби, місяця чи року, а також зростання частки діючого обладнання у загальному його складі. Оскільки частина машин може перебувати у ремонті, резерві або на складі, своєчасний монтаж невстановлених одиниць техніки та введення в експлуатацію всього придатного обладнання суттєво покращує показники використання основних засобів.

Для підвищення ефективності використання виробничих фондів підприємства важливим є зменшення частки невикористовуваного обладнання, прискорення введення в експлуатацію техніки, що перебуває на складі, а також часткове оновлення виробничих потужностей.

Комплекс заходів щодо покращення використання основних фондів на всіх рівнях управління повинен передбачати нарощування обсягів виробництва

за рахунок максимально ефективного використання внутрішніх резервів. Це включає підвищення коефіцієнта змінності, скорочення простоїв, швидке освоєння нових потужностей, інтенсифікацію виробничих процесів та ефективніше використання наявного обладнання.

Важливе значення для поліпшення використання основних фондів та виробничих потужностей має матеріальне стимулювання робітників. Насамперед, до норм і вимог безпеки потрібно створити сприятливі умови праці, відповідно покращувати режими праці та відпочинку, організацію заробітної плати, види і форми матеріального заохочення, підвищувати дисциплінованість працівників, рівень трудової активності, рівень соціально-психологічних відносин в колективі.

Ефективність використання устаткування можна підвищити удосконалюючи саму організацію виробництва та робочих місць, покращуючи розміщення обладнання, удосконалюючи роботу допоміжних служб, способи обслуговування виробництва.

Найважливішим показником використання основних виробничих фондів є фондівіддача, оскільки зі збільшенням фондівіддачі підвищується ефективність використання основних засобів.

Підвищення фондівіддачі основних виробничих фондів досягається за рахунок таких груп факторів:

1. Фактори, що відображають рівень використання діючих основних фондів за часом і потужності: підвищення змінності, скорочення внутрішньозмінних простоїв, підвищення продуктивності машин, обладнання та транспортних засобів.

2. Фактори, що відображають організаційні заходи та управління: вдосконалення організаційної структури і використання автоматизованих систем управління, рівень спеціалізації, удосконалення планування та управління, впровадження прогресивних форм і наукова організація праці

3. Фактори, що відображають соціальні та економічні умови працюючих: рівень кваліфікації працівників, виробничі умови, організація обліку, матеріальне та моральне стимулювання працюючих.

4. Фактори, що виражають вплив оновлення основних фондів процесі їх відтворення: фондосміність, вибуття основних фондів внаслідок морального та фізичного зносу, темпи оновлення основних фондів, загальна структура фондів, структура фондів в їхніх групах.

Якщо досліджувану проблему розглядати в комплексі, то будь-яке суспільство зацікавлене у забезпеченні фондозберігаючого шляху розвитку.

По-перше, збільшення виробництва при наявних основних фондах рівносильне розширенню виробництва з економією коштів на додаткові капітальні вкладення.

По-друге, при зростанні фондівідачі за рахунок збільшення випуску продукції при тій же вартості фондів скорочується кількість суспільної праці на одиницю продукції.

По-третє, скорочення витрат живої та уречевленої праці на одиницю продукції і ріст фондівідачі сприяють зниженню собівартості, підвищують рентабельність виробництва.

Таким чином, серед перерахованих вище резервів зростання ефективності використання основних виробничих фондів в даний час для підприємства можна запропонувати наступні заходи:

- придбання обладнання у формі фінансового лізингу;
- здача в оренду невикористовуваних основних виробничих фондів.

ТОВ ВКП «Щедра нива» планує розширити асортимент продукції, для цього передбачено придбати овочеву лінію вакуумну 1800 кг/год напівавтоматичну. Вартість такого обладнання складає 1396 тис. грн., а тому його доцільніше придбати в формі лізингу.

Для підприємства вигідніше та швидше взяти обладнання в лізинг, ніж кредит, тому що: при оформленні лізингу у підприємства не вимагатимуть застави майна, що є обов'язковим при оформленні кредиту; при оформленні

лізингу потрібно менше документів і швидша процедура оформлення; лізингові платежі включають ПДВ та повністю списуються на собівартість продукції; при лізингу можлива прискорена амортизація (збільшена до 3 разів), тобто на собівартість продукції підприємство може скоріше списати вартість обладнання. Тобто лізинг економічно вигідніший за кредит і простіший в оформленні.

Розрахуємо економічну ефективність придбання необхідного для підприємства обладнання у формі фінансового лізингу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Вихідні дані для розрахунку

Показники	Значення
Вартість обладнання, грн	1396000
Термін лізингового договору, років	5
Ставка за договором лізингу, %	11,5
Ставка податку на прибуток, %	20
Ставка податку на майно, %	2,2
Ставка амортизаційних відрахувань,	14

Розглянемо два випадки: у першому, ТОВ ВКП «Щедра нива» є лізингоодержувачем обладнання (балансоутримувачем є лізингова компанія); у другому – підприємство є покупцем. Основним фактором, що визначає привабливість до вибору способу придбання є економія на податку на прибуток. Саме включення певних статей витрат у собівартість продукції зменшує базу оподаткування, і як наслідок, зменшує величину податку на прибуток, що підлягає сплаті. Розрахунок показує, наскільки вигідніше для підприємства включення лізингових платежів до собівартості у повному обсязі порівняно з можливими витратами у разі придбання обладнання. Бо в останньому випадку до відрахувань до оподаткування належать лише амортизаційні відрахування та податок на майно (табл. 3.2).

При розрахунках вся сума лізингових платежів віднімається з оподаткованого прибутку, та означає, що сума податку на прибуток, який сплачує лізингоодержувач, менша за ту, яку сплачує покупець техніки на 17032

грн. (62262 грн. - 45230 грн.).

Дуже важливо, що лізинг дає можливість переносити основні капітальні витрати підприємства на наступні періоди, даючи їм можливість отримати техніку та обладнання в рахунок майбутніх доходів.

Таблиця 3.2

Результати розрахунку

Показники	Лізингоодержувач	Покупець
Річний потік коштів на придбання устаткування, грн.	311308 ((1396000 + 11,5%) : 5)	1426712 (1396000 + 30712)
Податок на майно, грн./рік	-	30712
Податок на майно за 5 років, грн.	-	153560
Амортизація обладнання в рік, грн.	-	195440
Включення витрат у собівартість продукції за рік, грн.	311308	226152 (195440 +30712)
Економія коштів на податку на прибуток, грн./рік	62262 (311308 x 20%)	45230 (226152 x 20%)
Економія на податку на прибуток за 5 років, грн.	311310	226150

Важливим джерелом збільшення суми прибутку та рентабельності є оптимальний підбір обладнання, в тому числі за рахунок скорочення середніх залишків основних виробничих фондів шляхом реалізації та передачі в оренду непотрібних та списання непридатних.

На 31.12.2024 року на балансі підприємства числиться основних фондів на суму 41131 тис. грн., з них у виробничій діяльності з низки причин не використовуються на суму 5954 тис. грн. (14,5%), в т.ч.: будівля магазину - 4740 тис. грн.; складські приміщення - 1214 тис. грн.

У свою чергу, резерв скорочення середніх залишків виробничих фондів утворюється за рахунок реалізації та здачі в оренду непотрібних та списання непридатних фондів. Виходячи з вищевикладеного, пропонуємо будівлю магазину та складські приміщення здати в оренду. Розрахуємо ефект від застосування цієї пропозиції (табл. 3.3).

Згідно з договором оренди вартість орендної плати в місяць складе 27200 грн., в рік відповідно 326400 грн. (27200 x 12).

Таблиця 3.3

Розрахунок економічного ефекту від здачі в оренду необоротних активів

Показники	Розрахунок	Значення
Вартість орендної плати протягом року, грн	27200 x 12	326400
Вартість основних фондів, тис. грн.	41131 - 5954	35177
Податок на прибуток, грн.	326400 x 20%	65280
Чистий прибуток, тис. грн.	3208 + (326,4 – 65,28)	3469,12
Рентабельність необоротних активів, %	3469,12 : 34619 x 100	10,0
Збільшення рентабельності, %	7,9 – 10,0	2,1

Отже, від здачі в оренду будівлі магазину та складських приміщень рентабельність необоротних активів може підвищитися з 7,9% до 10%, а товариство отримати додатковий дохід у вигляді орендної плати у сумі 326,4 тис. грн., і 261,12 тис. грн. (3469,12 - 3208) чистого прибутку в рік.

Загальний ефект запропонованих нами заходів складе: 604,6 тис. грн. (17,032 тис. грн. + 326,4 тис. грн. + 261,12 тис. грн.), а збільшення рентабельності необоротних активів на - 2,1%.

Резюмуючи описане, можна сказати, що завданням аналізу необоротних активів є виявлення можливостей розширення обсягів випуску та реалізації без додаткового залучення ресурсів або визначення потреби у оновленні чи розширенні виробничого потенціалу.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Представлене дослідження присвячене комплексному вивченню стану обліку і аналізу ефективності управління необоротними активами на підприємстві. Об'єктом дослідження є ТОВ ВКП «Щедра нива».

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки і пропозиції:

1. У системі управління необоротними активами підприємства однією з найважливіших функцій менеджменту є забезпечення своєчасного та ефективного їх оновлення. Фінансове ж управління процесом оновлення необоротних активів підпорядковане загальним цілям політики управління активами підприємства.

2. Фінансування необоротних активів є – багатограним процесом, що вимагає гнучких рішень з урахуванням безлічі факторів. Головна мета – залучити необхідний обсяг інвестицій на вигідних умовах за прийнятних ризиків. Кожен інструмент має свої переваги і недоліки. На практиці найчастіше використовується комбінування різних джерел для збалансованого фінансування необоротних активів та ефективного вкладення коштів у розвиток виробництва.

2. Необоротними активами підприємства вважаються активи, які відповідно до правил бухгалтерського обліку відносяться до основних засобів, нематеріальних активів, дохідних вкладень у матеріальні цінності та інших активів, включаючи витрати, пов'язані з їх будівництвом і придбанням.

3. Організація бухгалтерського обліку необоротних активів забезпечує раціональне використання основних фондів підприємства, сприяє поліпшенню техніко-економічних показників, зростанню продуктивності праці, підвищенню фондоддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості.

4. Основною функцією бухгалтерського обліку необоротних активів є формування повної та достовірної інформації щодо їх надходження, створення, введення в експлуатацію та використання. Ці дані необхідні для прийняття

обґрунтованих управлінських рішень, контролю за витратами та забезпечення ефективного управління необоротними активами підприємства.

5. Впровадження автоматизованої системи обліку основних засобів та нематеріальних активів, інтегрованої з бухгалтерським та податковим обліком, дозволить отримувати актуальну інформацію про залишки, переміщення та вибуття об'єктів необоротних активів.

6. Регулярне проведення інвентаризації необоротних активів з використанням мобільних терміналів збору даних для автоматизації облікового процесу дозволить підвищити результативність управління ними та забезпечить значний економічний ефект за рахунок більш раціонального та ефективного використання матеріально-технічної бази підприємства.

7. Кінцевою метою аналізу необоротних активів для будь-якого підприємства є пошук можливостей збільшення обсягів випуску та реалізації продукції (надання послуг) без додаткового залучення ресурсів чи визначення потреби у оновленні чи розширенні виробничого потенціалу.

8. Важливим джерелом збільшення суми прибутку та рентабельності є оптимальний підбір обладнання, в тому числі за рахунок скорочення середніх залишків основних виробничих фондів шляхом реалізації та здавання в оренду непотрібних та списання непридатних.

9. На основі результатів аналізу було виявлено основні проблемні аспекти у системі управління необоротними активами, пов'язані з недостатньою формалізацією, слабким контролем, необґрунтованістю інвестиційних рішень, зокрема:

9.1. Недостатня формалізація політики та процедур управління необоротними активами. На підприємстві відсутні затвержені регламенти та стандарти прийняття рішень щодо інвестицій, експлуатації, списання основних засобів та нематеріальних активів.

9.2. Фрагментарність інформаційного забезпечення. Дані про об'єкти основних засобів та нематеріальних активів розподілені за кількома базами, не забезпечено їх синхронізацію та централізований збір оперативної аналітики.

9.3. Недостатня обґрунтованість рішень про капіталовкладення в розширення необоротних активів. Відсутня оцінка очікуваної ефективності інвестицій, можливих ризиків для рентабельності та фінансового стану компанії.

9.4. Слабкий контроль над використанням та збереженням об'єктів необоротних активів, особливо – техніки та обладнання на віддалених виробничих площах. Відсутня регулярна інвентаризація, дані про експлуатацію не актуалізуються.

9.5. Формальний підхід до списання основних засобів, відсутність оцінки доцільності продовження експлуатації об'єктів. Рішення про списання приймаються без всебічного техніко-економічного аналізу та порівняння альтернатив.

Таким чином, проведений аналіз показує, що структура необоротних активів підприємства в цілому відповідає здійснюваним видам діяльності в галузі харчової промисловості, проте спостерігається деяка незбалансованість у частині високої частки активної частини основних фондів за відносно невеликої величини пасивних елементів інфраструктури бізнесу і може виявитися проблемою при масштабуванні та прискореному зростанні підприємства.

Загалом реалізація запропонованих у роботі заходів та рекомендацій дозволить підвищити результативність управління необоротними активами, сприятиме зміцненню фінансового стану та сталому розвитку підприємства у стратегічній перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами: метод. рек. / Уклад. Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло, О. В. Ярощук. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 85 с.
2. Гавриловський О. С., Сташенко Ю. В. Поняття «необоротні активи» в обліковій практиці. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 498–502. URL: <http://global-national.in.ua/component/content/article/27-vipusk-19-zhovten-2017-r/3466-gavrillovskij-o-s-stashenko-yu-v-ponyattya-neoborotni-aktivi-voblikovij-praktitsi>
3. Гнатюк А. А. Новий погляд на класифікацію необоротних матеріальних активів в умовах кризи. Modern Economics. 2021. № 25. С. 46 - 51. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8979/1/hnatiuk.pdf>
4. Даценко Г. В., Гладій І. О., Майстер Л. А. Необоротні активи підприємства: проблеми організації обліку. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 10. С. 25 - 29. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.10.25.226>
5. Дибба В. М. Облік та аналіз необоротних активів : монографія. Київ : КНЕУ, 2008. 288 с.
6. Драківський О. І., Іванова І. Б., Смольнікова С. М. Оцінка нерухомого майна : підручник. Київ : Арт Економі, 2021. 432 с.
7. Дудчик О. Ю., Сальникова Т. В. Сучасний стан та особливості відтворення необоротних активів підприємств України. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 4 (70). С. 79 - 83.
8. Економічний аналіз: теорія і практика: навч.-метод. посіб. / А. В. Рибчук [та ін.]. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 219 с.
9. Задорожний З.-М., Муравський В., Костецький Я. Удосконалення обліку необоротних активів у системі ефективного управління ними. 2022. Проблеми фінансово-кредитної діяльності теорії та практики, 5(46), 149 - 160. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3791>

10. Задорожний З.-М. Проблемні аспекти обліку необоротних активів. Облік, оподаткування і контроль діяльності суб'єктів господарювання в умовах кризових явищ: матеріали науково-практичного круглого столу з міжнародною участю, 15 червня 2022 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 16 - 18.

11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 16 липня 1999 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

12. Завитій О., Роздимаха С. Напрями впровадження фінансової звітності за міжнародними стандартами. Інститут бухгалтерського обліку, контролю та аналізу в умовах глобалізації. 2020. Випуск 2. С. 33 - 41.

13. Кафка С. М. Облік надходження необоротних активів та формування їх первісної вартості. Ефективна економіка. 2017. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5549>

14. Костюнік О .В., Чайковська Т. С. Методологічні засади обліку необоротних активів. Молодий вчений. 2020. № 7 (1). С. 111–114. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-7-83-25>

15. Кулаковська Т. А., Духова О. М. Оцінка ефективності використання та відтворення основних фондів підприємств: методичний аспект. Економіка та управління національним господарством. 2018. Вип. 25 URL: http://bses.in.ua/journals/2018/25_2018/12.pdf

16. Малікова І. П. Аналіз використання основних засобів на підприємствах у сучасних економічних реаліях. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2018. Т. 23, Вип. 5. С. 172 - 176.

17. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджені Наказом МФУ від 16 листопада 2009 р. № 1327. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/918/35/>

18. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені Наказом МФУ від 30 вересня 2003 року № 561 URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293623

19. Міжнародний стандарт бухобліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби» від 01.01.2012 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_014.12

20. Міжнародний стандарт бухобліку 38 (МСБО 38) «Нематеріальні активи» від 01.01.2012 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_050.

21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>

22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. №242 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. №91 URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. №353 URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.08.2008 р. №1090 URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO.aspx>

26. Палюх М. С., Матвійчук Л. О. Теоретичні засади організації обліку необоротних активів. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки. 2019. №24(3). С. 172–180. <http://188.190.33.55:7980/jspui/handle/123456789/1036>

27. Панасюк В. М., Мельничук І. В., Мужевич Н. В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2021. 330 с.

28. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 21 грудня 1999 р. за № 892/4185. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0892-99>

29. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755- VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
30. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : затв. наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>.
31. Спільник І. В., Палюх М. С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 83 -96. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2019.01.083>
32. Спільник І., Палюх М. Суб'єктивний фактор і ризику в аналітичній діяльності бухгалтера. Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. 31 травня 2018 р. Тернопіль: Крок, 2018. 162 с. С. 127-129. <http://dSPACE.tneu.edu.ua/jspui/handle/316497/31393>
33. Сук Л. К., Сук П. Л. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ: Університет «Україна», 2019. 529 с.
34. Ткаченко А. М., Задніпрянна Т. С. Особливості визначення показників ефективності використання основних засобів підприємства. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. Вип. 1(10). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/72006701.pdf>
35. Фінансовий облік: підручник / [Я. Д. Крупка та ін.] ; Західноукр. нац. ун-т. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 481 с.
36. Цятковська О. В. Оцінка як елемент управління нефінансовими активами державних установ. Облік і фінанси. 2023. № 3 (101). С. 158–164. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/1893502>
37. Хорунжак Н. М., Рогожкіна В. В. Понятійна сутність необоротних активів і проблеми її ідентифікації. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 19. С. 554–560.

38. Шендригоренко М. Т., Карченкова О. Л. Актуальні питання обліку інших необоротних матеріальних активів та напрями їх вирішення. Бізнес-навігатор. 2019. Вип. 5-2. С. 137–140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2019_5-2_26

39. Ясишена В. В. Проблемні аспекти методології та організації обліку нематеріальних активів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 330 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/.pdf>

АНОТАЦІЯ

Будимка Віктор. Облік і аналіз ефективності використання необоротних активів підприємства. Рукопис.

Дослідження на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», освітньо-професійна програма «Бізнес-аналітика та управління інноваційними системами». Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2025.

У роботі досліджено методичні аспекти управління необоротними активами; на основі дослідження чинних нормативних актів та сучасної економічної літератури розкрито значення, економічну сутність, класифікацію та оцінку необоротних активів; описано методику бухгалтерського обліку і аналізу необоротних активів підприємства; проаналізовано стан та ефективність використання необоротних активів досліджуваного підприємства; запропоновано заходи щодо підвищення ефективності управління необоротними активами ТОВ ВКП «Щедра нива».

ANNOTATION

Budymka Viktor. Accounting and analysis of the effectiveness of the use of non-current of the enterprise. Manuscript.

Study on the degree of higher education "Master's degree" in the specialty 071 "Accounting and Taxation", educational and professional program "Business analytics and management of innovative systems". West Ukrainian National University, Ternopil, 2025.

The paper examines methodological aspects of non-current asset management; based on the study of current regulations and contemporary economic literature, it reveals the significance, economic essence, classification, and valuation of non-current assets; describes the methodology for accounting and analysis of non-current assets of an enterprise; analyzes the state and efficiency of use of non-current assets of the studied enterprise; proposes measures to improve the efficiency of non-current asset management at LLC VKP "Shchedra Niva".